

ЗВІТ

про огляд витрат державного бюджету

у сфері освіти і науки в частині підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти

Міністерство освіти і науки України

Ціль проведення огляду витрат державного бюджету: удосконалення механізму розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти з урахуванням потреб галузі національної економіки у висококваліфікованих і конкурентоспроможних кадрах.

I. Опис поточної ситуації, що склалася у сфері освіти і науки в частині фінансування підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти за бюджетною програмою 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики»

У Законі України «Про вищу освіту» визначено, що фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень.

Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, наукових і науково-педагогічних кадрів встановлюються у Державному бюджеті України на відповідний рік за загальним і спеціальним фондом.

У складі витрат (видатків) бюджету виділяються витрати (видатки) споживання і витрати (видатки) розвитку відповідно до бюджетної класифікації. За економічною класифікацією видатків бюджету видатки бюджету поділяються на поточні та капітальні.

Статтею 55 Бюджетного кодексу України визначено, що видатки на підготовку кадрів закладами фахової передвищої та вищої є захищеними видатками загального фонду державного бюджету.

Бюджетні призначення на підготовку фахівців з вищою освітою, наукових і науково-педагогічних кадрів у закладах вищої освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки, встановлюються у державному бюджеті України за бюджетною програмою КПКВК 2201160 «Підготовка кадрів вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації та забезпечення діяльності їх баз практики» (з 2020 року «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики»), крім Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який фінансується за окремою бюджетною програмою.

Ціллю державної політики, на досягнення якої спрямована реалізація бюджетної програми 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» є якісна вища освіта та розвиток освіти дорослих.

Інформація щодо обсягів бюджетних призначень, затверджених у Законі України на відповідний рік за бюджетною програмою КПКВК 2201160 за загальним фондом за період з 2016 року по 2021 рік, наведена нижче в таблиці.

тис. грн

Рік	Всього	з них	
		Видатки споживання	Видатки розвитку
2016	11423554,6	11423554,6	
2017	12211589,5	11925489,5	286100
2018	14570044,9	14230044,9	340000
2019	19084597	18603597	481000
2020	16651143,9	16481143,9	170000
2021	19518314,2	19518314,2	

Примітка: у 2021 році видатки розвитку для закладів вищої освіти передбачені за бюджетною програмою 2201140 «Фонд розвитку закладів фахової передвищої та вищої освіти». За рішенням комісії з розподілу видатків, яка на 66 % складається з народних депутатів України, закладам вищої освіти виділено 227,0 млн грн із 250,0 млн гривень.

Як видно із наведених даних питома вага обсягів видатків розвитку в загальному обсязі фінансування становить: у 2016 році - 0 %, у 2017 році – 2,34%, у 2018 році – 2,33%, у 2019 році – 2,52 %, у 2020 році – 1,02%, у 2021 році – 1,16%.

В межах встановлених бюджетних призначень на видатки споживання в першочерговому порядку забезпечувалися обов'язкові виплати (заробітна плата з нарахуваннями на неї, соціальне забезпечення дітей-сиріт та осіб з їх числа, інші соціальні виплати, передбачені законодавством, та по залишковому принципу оплата комунальних послуг та енергоносіїв). Недостатнє

фінансування МОН, як головний розпорядник бюджетних коштів, щорічно в кінці бюджетного періоду, компенсує виходячи із фінансових можливостей, за рахунок перерозподілу видатків між бюджетними програмами у встановленому законодавством порядку.

Щорічне зростання видатків споживання обумовлено лише підвищенням соціальних стандартів, змінами в оплаті праці, зростанням тарифів на комунальні послуги та енергоносії.

Формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів здійснюється Міністерством освіти і науки України відповідно до Закону України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів», постанов Кабінету Міністрів України від 15.04.2013 № 306 «Про затвердження Порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» та від 20.05.2013 № 363 «Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів».

При формуванні обсягів державного замовлення враховується середньостроковий прогноз потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці на відповідні роки, який готує Мінекономіки.

З метою розвитку національної системи вищої освіти та забезпечення умов для реалізації конституційного права громадян на безоплатне здобуття вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти на конкурсній основі Міністерством у 2015 році вперше було застосовано модель адресного розміщення державного замовлення для прийому вступників за освітнім ступенем бакалавра (магістра медичного, фармацевтичного та ветеринарного спрямувань) на основі повної загальної середньої освіти, яка передбачає надання вступнику рекомендації до зарахування на місця навчання за кошти державного або регіонального бюджету (за державним або регіональним замовленням) на підставі здобутого ним більшого (порівняно з іншими вступниками) конкурсного балу.

У 2016 році для забезпечення поетапної відмови від ручного розподілу державного замовлення на користь принципу «бюджетні місця йдуть за кращими вступниками» та здійснення формульного розподілу держзамовлення Міністерство започаткувало під час вступної кампанії алгоритм «широкого конкурсу».

Запровадження МОН «широкого конкурсу» та «адресного розміщення місць державного замовлення» в Умовах прийому до закладів вищої освіти є вагомими прогресивними новаціями. Адже широкий конкурс – це на сьогодні єдиний механізм прозорого, справедливого вступу випускників закладів загальної середньої освіти, який забезпечує реалізацію конституційного права

абітурієнтів щодо вступу до закладів вищої освіти на конкурсних засадах. Модель адресного розміщення місць державного замовлення дозволила реалізувати принцип «місце йде за абітурієнтом», тобто місця державного замовлення надаються не закладам вищої освіти, а вступникам, які показали кращі результати під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання і цей механізм стовідсотково забезпечує відміну «ручного регулювання» результатів вступу і сприяє підвищенню рівня якості підготовки студентів.

Адресне розміщення державного замовлення дозволяє суттєво підвищити надання вступникам бюджетних місць в омріяних закладах вищої освіти (близько 77% лише за першою та другою пріоритетністю в 2021 році).

Показники, що відображають основні досягнуті результати

Назва показника, (одиниці виміру)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Відсоток вступників, які отримали рекомендації на місця державного замовлення за 1 та 2 пріоритетністю, %	30	67,7	75,6	75,4	79,2	77,2

Практика 2016-2021 років засвідчила, що широкий конкурс – це ефективна методика забезпечення справедливого розподілу місць держзамовлення. Вона передбачає алгоритмічний розподіл вступників за їхніми конкурсними балами та обраними пріоритетами та забезпечує можливість відбору для здобуття вищої освіти за кошти державного бюджету у межах кожної спеціальності найкращих абітурієнтів.

Крім того застосування моделі адресного розміщення державного замовлення мотивуватиме заклади вищої освіти підвищувати свій рейтинг серед абітурієнтів, шляхом підвищення рівня якості фахової підготовки, співпраці з системою загальної середньої освіти регіону та роботодавцями, з метою отримання оптимальної кількості місць державного замовлення.

У 2019 році збільшилася частка державного замовлення, що розподіляється з використанням технологій адресного розміщення та початок переходу від широких (галузевих) конкурсів до національних конкурсів (МОН та МОЗ проводили спільний широкий конкурс під час вступної кампанії з 2019 року).

Також слід зазначити, що у 2016 році з метою запобігання виникненню корупційних ризиків та забезпечення рівності прав абітурієнтів при вступі до магістратури за ініціативою Міністерства відбувся експеримент з проведення тестування за спеціальністю 081 «Право» у якому взяли участь дев'ять закладів вищої освіти, а у 2017 році було проведено єдине фахове вступне випробування з обов'язковим використанням ЗНО для вступу для здобуття вищої освіти магістра за спеціальністю 081 «Право» незалежно від раніше здобутої освіти. У 2018 році було вперше використано «широкий конкурс» для розподілу бюджетних місць в магістратуру за спеціальностями 081 «Право» та 293 «Міжнародне право».

Запровадження ЗНО для вступу на магістратуру з права є одним із пунктів середньострокового плану пріоритетних дій Кабінету Міністрів України. Тому цьому завданню, і розвитку академічної доброчесності при вступі до магістратури в цілому, приділяється увага на високому державному рівні.

З метою забезпечення добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, об'єктивного і неупередженого оцінювання конкурсних пропозицій закладів вищої освіти, покращення якості надання освітніх послуг розподіл державного замовлення на підготовку магістрів у закладах вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, здійснюється з використанням Критеріїв конкурсного відбору виконавців державного замовлення. МОН у 2017 році ініціювало запровадження прозорої моделі розподілу місць державного замовлення. На сьогоднішній день не всі вступники до магістратури складають ЗНО, тому застосовувати принцип адресного розміщення держзамовлення тут неможливо. Було запропоновано формульний підхід, у якому є основна змінна – кількість випускників бюджетного бакалаврату в конкретному ЗВО – і декілька інших, використання яких передбачено Законом України «Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» і відповідною постановою КМУ. При цьому враховуються наявність відповідних акредитацій освітньої програми та дані, пов'язані з науковими досягненнями закладу освіти, зокрема публікації та індекси цитування. На підставі цих показників розробляється формула, яка дає можливість розподілити бюджетні місця між закладами вищої освіти за прозорими і зрозумілими правилами.

У 2019 році Міністерством започатковані Критерії конкурсного відбору виконавців державного замовлення на підготовку бакалаврів на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста у закладах вищої освіти, що належать до сфери управління МОН.

Також цього року вперше було запуснено механізм першочергового зарахування вступників у медичні та педагогічні виші. Конкурси на укладання угод про відпрацювання провели 10 областей (Волинська, Донецька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська), в результаті яких було укладено 63 угоди. Для підтримки цього

механізму МОН додатково було виділено 27 місць квоти державного замовлення для забезпечення першочергового зарахування для закладів, що знаходяться у сфері управління МОН (26 – за педагогічними спеціальностями, 1 – за медичною спеціальністю).

Діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів, починаючи з 2016 року, регламентується відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261.

Відповідно до пункту 6 зазначеного Порядку вступ до аспірантури (ад'юнктури) та докторантури здійснюється на конкурсній основі відповідно до цього Порядку, Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти, затверджених МОН України, та правил прийому до відповідного закладу вищої освіти (наукової установи).

Державне замовлення разом з прогностичними загальними обсягами натуральних показників державного замовлення за освітньо-кваліфікаційними, освітніми та науковими рівнями на наступні за плановим два бюджетні періоди щороку затверджуються окремим рішенням Кабінету Міністрів України, зокрема державне замовлення на 2021 рік затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2021 року № 708.

У 2021 році Постановою КМУ затверджені показники державного замовлення на підготовку науково-педагогічних кадрів через аспірантуру (підготовка докторів філософії) у кількості 3125 осіб (2600 осіб денної форми навчання), через докторантуру у кількості 305 осіб, випуск аспірантів становив 2392 осіб (1875 осіб денної форми навчання), докторантів – 305 осіб.

При цьому, заклади вищої освіти подали свої пропозиції на підготовку докторів філософії в обсязі 4610 місць державного замовлення в аспірантурі (3826 місць денної форми навчання та 784 вечірньої форми навчання). У Докторантурі пропозиції від закладів вищої освіти склали – 395 місць.

Відповідно до постанови КМУ показники державного замовлення були скорочені на 1485 місць (1226 місць денної форми навчання та 259 вечірньої). У докторантурі скорочення відбулися на 90 місць.

Розміщення та корегування обсягу державного замовлення серед закладів вищої освіти, підпорядкованих МОН, здійснюється на засіданнях Конкурсної комісії МОН з відбору виконавців державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів. Аналіз кількості дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії підтверджує прагнення здобувачів отримувати наукові ступені у соціо-гуманітарній сфері та сфері охорони здоров'я, що дає підстави до збільшення державних місць для здобувачів вищої освіти на

третьому освітньо-науковому) рівні вищої освіти у природничо-технічній та оборонній сферах.

Так, як і у 2020 році, за потребою закладів вищої освіти показники державного замовлення залишаються в повному об'ємі з таких галузей як: Біологія, Природничі науки, Математика та статистика, Механічна інженерія, Електрична інженерія, Автоматизація та приладобудування, Хімічна та біоінженерія, Електроніка та телекомунікації, виробництво та технології. Зменшення відбулося з галузей таких як Право, Управління та адміністрування, Соціальні та поведінкові науки.

Основним критерієм ефективності діяльності аспірантури і докторантури є кількість захищених дисертацій в межах терміну навчання. Конкурсна комісія МОН аналізує ефективність роботи аспірантури і докторантури та корегує обсяги державного замовлення між закладами вищої освіти. Пріоритетність у наданні місць державного замовлення надається тим закладам вищої освіти, які мають акредитовану Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти освітню програму третього рівня вищої освіти та спеціалізовану вчену раду по присудженню наукових ступенів з відповідної спеціальності.

Міністерство також аналізує ситуацію з працевлаштуванням випускників аспірантури і докторантури закладів вищої освіти, що знаходяться у сфері управління МОН. Аналіз стану працевлаштування показав, що основна більшість випускників аспірантури і докторантури залишається у закладах вищої освіти МОН. Для якісної підготовки викладачів останнім часом було запроваджено ряд нормативно-правових документів, а саме в частині отримання вчених звань та опублікування публікацій.

За даними Державної служби статистики України у 2018/2019 навчальному році в Україні працювало 652 заклади вищої освіти (з них 282 -університети, академії, інститути), в яких здобували вищу освіту 1522,2 тисяч осіб (1322,3 тисяч осіб).

У 2019/2020 навчальному році кількість закладів вищої освіти зменшилася до 619 (з них 281 - університети, академії, інститути), у яких здобували вищу освіту 1439,7 тисяч осіб (1266,1 тисяч осіб).

В мережі головного розпорядника бюджетних коштів (МОН) у 2016 році налічувалось 160 розпорядників бюджетних коштів, з яких 146 - заклади вищої освіти і 14 - їх відокремлені структурні підрозділи, а на кінець 2020 року відповідно 147, 135, 12. У 2021 році продовжується робота з оптимізації мережі закладів вищої освіти шляхом їх об'єднання, ліквідації окремих відокремлених структурних підрозділів. Протягом 2021 року кількість закладів вищої освіти зменшилася до 141.

Чисельність осіб, які здобували вищу освіту в закладах вищої освіти, підпорядкованих МОН, на умовах державного замовлення за рахунок коштів,

передбачених за бюджетною програмою КПКВК 2201160, у 2016-2020 роках наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

(осіб)

	2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	Всього	в т. ч. денна	Всього	в т. ч. денна	Всього	в т. ч. денна	Всього	в т. ч. денна	Всього	в т. ч. денна
студенти	427349	371091	397216	348281	348619	312024	307340	278300	289320	263422
аспіранти	12957	8782	12761	7938	10301	7426	10316	7464	10991	8874
докторанти	1020	1020	996	996	647	647	687	687	628	628
Всього	441326	380893	410973	357215	359567	320097	318343	286451	300939	272924

Документом, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми є паспорт бюджетної програми, який головний розпорядник бюджетних коштів розробляє і протягом 45 днів після набрання чинності законом про Державний бюджет України затверджує його за погодженням з Міністерством фінансів України. Паспорт бюджетної програми, результативні показники бюджетної програми є одними з особливих складових програмно-цільового методу у бюджетному процесі.

Бюджетним кодексом України визначено, що бюджетна програма це сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

Завданням бюджетної програми КПК ВК 2201160 є організація та забезпечення підготовки фахівців за ступенями вищої освіти «молодший бакалавр», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»; організація та забезпечення підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів.

Основні напрями використання бюджетних коштів на вищу освіту, затверджені паспортом бюджетної програми, це:

- 1) підготовка кадрів;
- 2) підготовка аспірантів, які навчаються з відривом від виробництва;
- 3) підготовка аспірантів, які навчаються без відриву від виробництва;
- 4) підготовка докторантів.

Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми за напрями використання бюджетних

коштів і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми та характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності.

Перелік результативних показників щодо кожної бюджетної програми розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів згідно з нормативно-правовим актом Міністерства фінансів України.

Результативні показники бюджетної програми КПКВК 2201160 включають показники середньорічних контингенту здобувачів вищої освіти (студенти, аспіранти, докторанти) та кількості штатних одиниць працівників за категоріями (АУП та науково-педагогічні працівники, педагогічні працівники, спеціалісти та робітники), середніх витрат на підготовку одного здобувача вищої освіти, показники якості.

Відповідно до звітів про виконання паспортів бюджетної програми фактичне середньорічне число штатних одиниць працівників у закладах вищої освіти, підпорядкованих МОН, які утримуються за рахунок коштів загального фонду державного бюджету, наведені в таблиці.

(од.)

Категорії працівників	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2020/2018, %
Науково-педагогічний персонал	44313,7	42300,7	40457,5	91,3
Адмінперсонал за умовами оплати праці віднесений до науково-педагогічного персоналу	2075	2045,5	2050	98,8
Педагогічний персонал	4589	4418,3	4340	94,6
Спеціалісти	39730	38622,5	37639,2	94,7
Робітники	24695	23408,2	22943	92,9
Всього	115402,7	110795,2	107429,7	93,1

Інформація щодо касових видатків загального фонду на підготовку здобувачів вищої освіти та фактичних надходжень до спеціального фонду за бюджетною програмою КПКВК 2201160 наведена в таблиці нижче.

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Касові видатки загального фонду, млн грн	11447,2	12425,6	13591,6	15911,1	16597,6
Надходження до спеціального фонду, млн грн	8924,2	8327,5	9299,8	10273,8	10624,7
<i>з них</i> Надходження коштів від надання платних освітніх послуг, млн грн	5316,4	5860,3	6775,6	7583,6	8206,1

Відповідно до звітів про виконання паспорта бюджетної програми фактичні середні витрати на підготовку одного приведеного студента за державним замовленням за бюджетною програмою КПКВК 2201160 склали: у 2016 році - 29141,6 грн, у 2017 році – 32820,2 грн, у 2018 році – 39882,7 грн, у 2019 році – 51571,5 грн, у 2020 році – 59840 грн . В розрізі закладів вищої освіти цей показник відрізняється, оскільки його значення залежить від контингенту осіб, які навчаються, напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка, якісного і кількісного складу науково-педагогічних працівників, наявної матеріально-технічної бази (оплата комунальних послуг та енергоносіїв). У 2018 році найбільшу частку (41%) склали заклади вищої освіти, у яких фактичні середні витрати на підготовку одного фахівця за державним замовленням були на рівні від 30 до 40 тис. гривень, у 2020 році найбільшу частку (55%) склали заклади вищої освіти, в яких середні витрати дорівнювали 40-60 тис. гривень.

Формування обсягів фінансування для закладів вищої освіти на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів до 2020 року базувалося на розрахунках обсягів витрат за статтями витрат для кожного окремого закладу освіти, виходячи з контингенту осіб, які здобувають вищу освіту за державним замовленням, з урахуванням витрат минулих років та потреби у плановому році.

Загальні обсяги фінансування закладів вищої освіти залежали від кількості здобувачів вищої освіти, чисельності працівників та наявного майна.

Для розрахунку видатків на оплату праці за основу бралися штатні розписи закладів вищої освіти. При цьому, кількість штатних одиниць науково-педагогічних працівників визначалась відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1134 «Про затвердження нормативів чисельності студентів (курсантів), аспірантів (ад'юнктів), докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у вищих

навчальних закладах III і IV рівнів акредитації та вищих навчальних закладах післядипломної освіти державної форми власності».

Видатки на соціальне забезпечення дітей-сиріт та дітей з їх числа формувалися виходячи з їх кількості та діючих норм забезпечення, інші соціальні виплати, зокрема і стипендіальне забезпечення, – виходячи з кількості осіб, яким ці виплати передбачені та розміру самих виплат.

Розрахунок видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв здійснювався по залишковому принципу на основі фактичного споживання за попередній календарний рік, з урахуванням коефіцієнтів зростання тарифів та відсотку бюджетних студентів.

Структура фактичних видатків загального фонду на вищу освіту за бюджетною програмою КПКВК 2201160 наступна:

2016 рік - 62% - оплата праці з нарахуванням на неї, 6,9% - оплата комунальних послуг та енергоносіїв, 30,2% - соціальні виплати (в тому числі стипендія студентів, аспірантів, докторантів), 0,9% - інші видатки;

2017 рік - 82,8% - оплата праці з нарахуванням на неї, 7,5% - оплата комунальних послуг та енергоносіїв, 6,1% - соціальні виплати (в тому числі стипендія аспірантів, докторантів), 3,6% - інші видатки;

2018 рік - 83,6% - оплата праці з нарахуванням на неї, 7,5% - оплата комунальних послуг та енергоносіїв, 5,7% - соціальні виплати (в тому числі стипендія аспірантів, докторантів), 3,2% - інші видатки;

2019 рік - 84,1% - оплата праці з нарахуванням на неї, 8 % - оплата комунальних послуг та енергоносіїв, 5,4% - соціальні виплати (в тому числі стипендія аспірантів, докторантів), 2,5 % - інші видатки;

2020 рік - 87.1% - оплата праці з нарахуванням на неї, 6,1 % - оплата комунальних послуг та енергоносіїв, 2,2 % - соціальні виплати, 4,6 % - інші видатки.

Найбільшу питому вагу в обсягах видатків закладів вищої освіти за загальним фондом складають видатки на оплату праці з нарахуванням (понад 80%). Потреба в інших видатках (придбання предметів, матеріалів та обладнання, необхідних для забезпечення проведення на належному рівні лабораторних, дослідницьких та практичних занять, оплата послуг з технічного обслуговування техніки та обладнання, проведення поточного ремонту, утримання баз практики, здійснення платежів до бюджету тощо) не забезпечена відповідним фінансуванням із загального фонду бюджету.

Міністерство освіти і науки щорічно під час підготовки проекту Закону України про Державний бюджет на відповідний рік включає до бюджетних запитів потребу в коштах на зазначені цілі, але в граничних обсягах, які доводяться Мінфіном, такі видатки не забезпечуються фінансуванням. Граничні обсяги забезпечують соціальні виплати (заробітна плата з нарахуванням, виплати дітям-сиротам і особам з їх числа, одноразові виплати випускникам

педагогічного і медичного профілю, передбачені законодавством, та державна цільова підтримка в частині проживання в гуртожитках для окремих категорій студентів), частково видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

В умовах обмеженого фінансування із державного бюджету покриття фінансових потреб закладів вищої освіти на утримання і розвиток навчально-лабораторної та матеріально-технічної бази відбувається за рахунок коштів спеціального фонду, основним джерелом надходжень якого є плата за навчання. Створюється ситуація, за якої заклади вищої освіти критично залежні від контрактної форми навчання і зацікавлені в залученні максимальної кількості студентів – контрактників.

З 1 січня 2020 року, в рамках розпочатої Міністерством освіти і науки України масштабної реформи вищої школи, змінено підходи до розподілу бюджетних коштів – запроваджена нова формула фінансування, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності».

Зміна підходів до розподілу бюджетних коштів та фінансування, що передбачено формулою, полягає в тому, що більшу частину бюджетних коштів заклади вищої освіти отримують гарантовано для базових видатків, решта коштів розподіляється залежно від показників їх діяльності. Серед них: масштаб університету, його позиції у міжнародних рейтингах, обсяг залучених із альтернативних джерел коштів, показник регіональної підтримки, показник працевлаштування випускників тощо.

При формульному розподілі головний розпорядник бюджетних коштів має право встановлювати мінімальний і максимальний рівень фінансування для закладів вищої освіти. У перший рік застосування Формули мінімальний рівень фінансування прийнято на рівні 95 % відносно попереднього року (24 ЗВО), максимальний рівень відповідно – 120% (6 ЗВО). У 2021 році мінімальний рівень фінансування складає 90%, а максимальний 130%.

Розподіл ЗВО у 2020 році за відхиленням розрахункового фінансування від 2019 року

< 99.9 %	- 36% (54 од.)
100,0 – 109,9%	- 39% (58 од.)
>110%	- 24% (36 од.)

За результатами формульного розподілу у 2020 році обсяг фінансування на рівні 95% від 2019 року отримали педагогічні ЗВО, що говорить про суттєве погіршення їх фінансового забезпечення. Із 64 закладів вищої освіти, які отримали фінансування за формульним розподілом менше ніж за попередньою системою розподілу, 22 навчальні заклади – це педагогічні. Недостатня фінансова підтримка педагогічних університетів значно впливає на їхню престижність та якість навчально-професійної підготовки майбутніх вчителів.

Водночас завдяки розрахунку фінансування за формулою у 2020 році 17 університетів отримали збільшене фінансування (за рахунок зменшення для інших). 3-поміж них – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національний університет «Львівська політехніка», Харківський політехнічний інститут, Сумський державний університет, Ужгородський національний університет.

II. Узагальнена інформація про результати оцінки ефективності реалізації державної політики та відповідних витрат державного бюджету з відповідними висновками щодо:

актуальності та узгодженості цілей і завдань державної політики, визначених стратегічними і програмними документами

Законом України «Про вищу освіту» визначено, що державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Принципи, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти, шляхи формування і реалізації державної політики у сфері вищої освіти визначено статтею 3 Закону України «Про вищу освіту».

Принципи на яких ґрунтується державна політики у сфері вищої освіти:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

5) наступності процесу здобуття вищої освіти;

6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької і педагогічної діяльності;

7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом:

1) гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави;

2) збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти;

3) розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя;

4) створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення додатковою підтримкою в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами, зокрема психолого-педагогічним супроводом, створення для них вільного доступу до інфраструктури закладу вищої освіти;

5) розвитку автономії закладів вищої освіти та академічної свободи учасників освітнього процесу. Автономія закладу вищої освіти зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно;

6) визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців;

7) забезпечення розвитку наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та їх інтеграції з виробництвом;

8) надання особам, які навчаються у закладах вищої освіти, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством;

9) належної державної підтримки підготовки фахівців із числа осіб з особливими освітніми потребами на основі забезпечення їх додатковою підтримкою, зокрема психолого-педагогічним супроводом, та створення для них вільного доступу до освітнього процесу, зокрема забезпечення вільного доступу до інфраструктури закладу вищої освіти;

10) створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм

власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб;

11) запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам закладів вищої освіти.

Сучасна типологія державного фінансування вищої освіти охоплює як традиційні, так і новітні методи розподілу бюджетних коштів на вищу освіту. Так, до традиційних методів належить інкрементальне або історичне фінансування, що передбачає нарахування державним закладам вищої освіти коштів за відповідними тенденціями попередніх років; бюджет відносно статей витрат, тобто спрямування державою чітко визначеного обсягу коштів на чітко встановлений, як необхідний для бюджетного фінансування, перелік статей витрат; та цільові гранти (іншими словами, блочне фінансування). Останні є досить цікавим методом розподілу видатків на вищу освіту з огляду на неоднорідність їх типів. Так, блочне фінансування може здійснюватися у парадигмі достатньо високої фінансової автономії закладів вищої освіти (без внутрішнього поділу за статтями та / або обсягами витрат), так і деяким чином обмежувати фінансову автономію закладу. В більшості систем Європи університети можуть вільно користуватися наданим блочним фінансуванням на власний розсуд.

Водночас, виникнення та закріплення на політичній арені більш сучасних підходів до фінансування освітніх послуг вищої школи зумовлені рядом глобальних чинників бюджетування вищої освіти. До останніх належать, постійно зростаюча собівартість надання послуг з вищої освіти, обмеження щодо збільшення або збереження поточного рівня державного фінансування, а також зростання частки фінансування домогосподарств у загальному розрізі видатків на вищу освіту. Крім того, глобальними політичними трендами, що мають вплив на процес бюджетування системи вищої освіти, є фокус на підвищення доступу вищої освіти (зокрема, для малозахищених та соціально вразливих груп населення), розвиток її якості, а також інструменталізація та посилення конкурентоспроможності вищої освіти з метою зростання національного добробуту.

Формульне фінансування, яке бере витоки з американської системи фінансування вищої освіти, є наразі надзвичайно поширеним у багатьох країнах світу та дозволяє враховувати як вхідні, так і вихідні індикатори діяльності закладів вищої освіти. Формульне фінансування сприяє ефективному, прозорому розподілу наявних бюджетних коштів, стимулюючи заклади вищої освіти до покращення результатів своєї діяльності та визнаючи досягнення кращих.

У ряді країн (США, Німеччина, Данія, Австрія, Румунія, Фінляндія, Ісландія тощо) майже все державне фінансування надається закладам вищої освіти у формі договірної фінансування, що являє собою договори між державою і закладами вищої освіти, що передбачає відповідний план або програму дій університету на встановлений договором термін. При цьому,

освітня установа дотримується цілого ряду цілей, визначених державою, і бере на себе зобов'язання досягти цих цілей в обмін на фінансові ресурси, що надаються. Контракти, що укладаються, значно відрізняються в своїх цілях, будь то інституційне стратегічне позиціонування; встановлення стратегічного діалогу з державою; підвищення ефективності роботи університету; зростання прозорості діяльності закладу вищої освіти; інформування державної політики тощо. Як правило, такі договори, що укладаються, можуть сприяти підвищенню прозорості розподілу коштів та підзвітності державних витрат через зв'язок з вимірюваними показниками та конкретними досягненнями закладів вищої освіти. Це також може сприяти профілюванню та стратегічному позиціонуванню університетів.

Слід зазначити, що договірне фінансування лише подекуди використовується як єдиний наявний механізм розподілу державних видатків на вищу освіту; як правило, вони співіснують з іншими способами розподілу коштів, наприклад, з дослідницькими програмами досконалості, блочним та/або формульним фінансуванням.

Указом Президента України від 8.11.2019р. № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ на зміцнення держави» передбачено опрацювання моделі переходу фінансування закладів вищої освіти за результатами показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності.

Пунктом 46 розділу VI Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу визначено, що обсяг видатків державного бюджету на вищу освіту розподіляється між закладами вищої освіти на основі формули, яка розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, та затверджується Кабінетом Міністрів України і має враховувати, зокрема, такі параметри:

- кількість здобувачів вищої освіти за державним замовленням за рівнями вищої освіти, формами здобуття вищої освіти та спеціальностями і співвідношення вартості освітніх послуг;
- показники освітньої, наукової та міжнародної діяльності закладу вищої освіти.

Розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту постанови Кабінету Міністрів України про затвердження формули розподілу між закладами вищої освіти видатків державного бюджету на вищу освіту визначено кроком 371 Плану пріоритетних дій Уряду на 2019 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1106-р.

Формульне фінансування вищої освіти, запроваджене з 1 січня 2020 року Міністерством освіти і науки, є актуальним, відповідає цілям і завданням державної політики, визначених стратегічними і програмними документами.

Розширення Формули у зв'язку з початком її застосування до закладів вищої освіти державної форми власності, що належать до сфери управління інших, крім МОН, державних замовників, до сфери управління яких належить більше одного закладу вищої освіти, та які здійснюють підготовку здобувачів

вищої освіти за державним замовленням передбачено кроком 491 Плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. № 1133-р та кроком 590 Плану пріоритетних дій Уряду на 2020 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 276-р.

відповідності витрат бюджету пріоритетам державної політики, визначеним стратегічними і програмними документами

Фінансування закладів вищої освіти за результатами їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності є актуальним та відповідає пріоритетам державної політики у сфері вищої освіти.

відповідності витрат бюджету встановленим вимогам, правильності та повноти їх розрахунку в бюджетних документах

На виконання статті 35 Бюджетного кодексу України Міністерство освіти і науки України щорічно під час підготовки проекту Державного бюджету України на відповідний рік складає бюджетний запит за бюджетною програмою 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики». Під час формування бюджетного запиту та заповнення відповідних форм Міністерство керується Інструкцією з підготовки бюджетних запитів, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 06.06.2012 № 687. Щорічно в бюджетних запитах зазначається потреба в додаткових коштах на вищу освіту. Розрахунок обсягу коштів за показниками видатків надається Міністерству фінансів за формою 4-1 Освіта «Бюджетна пропозиція на ___рік».

При розрахунку показників проекту державного бюджету на відповідний рік за бюджетною програмою КПКВК 2201160 враховуються показники та положення Бюджетної декларації, зокрема, основні макропоказники економічного і соціального розвитку, соціальні стандарти, прожитковий мінімум, розмір посадового окладу ЄТС, а також обсяги державного замовлення на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів.

Міністерством освіти і науки забезпечується своєчасна і достовірна інформація поданих Міністерству фінансів бюджетних запитів, які містять всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту Державного бюджету України, індикативних прогностичних показників Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди, згідно з вимогами Міністерства фінансів України.

Бюджетні призначення, передбачені у Державному бюджеті за бюджетною програмою КПКВК 2201160, використовуються з дотриманням вимог

бюджетного законодавства на цілі і за напрямками, визначеними в паспорті бюджетної програми.

Водночас необхідно зазначити, що обсяги фінансування на вищу освіту за бюджетною програмою КПКВК 2201160, передбачені в Законі України про Державний бюджет України на відповідний рік, не забезпечують в повній мірі потребу закладів вищої освіти в коштах, необхідних для утримання і розвитку матеріально-технічної бази. Водночас, пунктом 7 статті 71 Закону України «Про вищу освіту» передбачено, що до кошторису закладу вищої освіти обов'язково включаються витрати, пов'язані з розвитком матеріально-технічної і лабораторної бази, із забезпеченням ліцензованими програмними продуктами для провадження освітньої і наукової діяльності, а також з проходженням виробничих і переддипломних практик здобувачами вищої освіти.

При складанні бюджетних запитів за бюджетною програмою КПКВК 2201160 Міністерство освіти і науки щорічно формує додаткову потребу в коштах на зазначені цілі, однак у Законі України про Державний бюджет України вона не враховується, або враховується частково. Так, потреба в коштах на видатки споживання на 2022 рік заявлена в обсязі 22036521,6 тис. грн, передбачено у державному бюджеті 21072020,3 тис. грн, не забезпечена потреба в обсязі 964501,3 тис. гривень.

зв'язку між витраченими коштами та отриманим результатом

Однією з операційних цілей Стратегічного плану діяльності Міністерства освіти і науки України до 2024 року є фінансування закладів вищої освіти за результатами їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності, зокрема внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» та інших законів, якими закріплено принцип формульного фінансування закладів вищої освіти за результатами їх діяльності, створення умов для бюджетного фінансування підготовки фахівців у приватних закладах вищої освіти, запуск електронної системи моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої освіти. Оперативним планом Міністерства освіти і науки України на 2020 рік, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 27.12.2019 № 1640 (в редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 30.07.2020 № 982) стратегічною ціллю 4.1.2. визначено, що заклади вищої освіти фінансуються за результатами їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності.

Запропоновані підходи до підвищення ефективності бюджетних видатків можуть бути дієвими за умови забезпечення позитивної динаміки зростання обсягів державного фінансування для системи вищої освіти. Брак бюджетних коштів на вищу освіту відображається на рівні підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів, оскільки стан матеріально-технічного забезпечення провадження навчального процесу має відповідати сучасним вимогам та стандартам.

ефективності надання публічних послуг за рахунок бюджетних коштів, рівня забезпечення потреб, задоволення інтересів отримувачів/користувачів і надавачів публічних послуг

Показники ефективності витрат бюджетних коштів на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів відображаються в паспорті бюджетної програми КПК 2201160, основним завданням якої є організація та забезпечення здобуття вищої освіти на освітньо-кваліфікаційних рівнях «молодший бакалавр», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів.

Відповідно до паспорта бюджетної програми основним показником ефективності за напрямом підготовки кадрів є середні витрати на навчання одного здобувача вищої освіти (аспіранта, докторанта, студента (приведений контингент)). За період з 2016 року по 2020 рік середні витрати на навчання одного студента (приведений) контингент зросли у 2 рази з 29141,6 грн до 59840 гривень. Цей показник залежить від контингенту студентів і обсягів фінансування. Середньорічний контингент студентів, які навчаються за державним замовленням, зменшився за вказаний період з 376716,8 осіб до 266011,8 осіб (змінюється демографічна ситуація, скорочуються обсяги прийому за державним замовленням). Обсяг фінансування за цей період збільшився, оскільки з року в рік зростають соціальні стандарти і тарифи на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, змінюються умови оплати праці, а ці витрати є основними статтями витрат і складають понад 90 відсотків загальних витрат.

повноти (інформативності) та якості документів, що формуються головним розпорядником бюджетних коштів і застосовуються у бюджетному процесі (бюджетні запити, паспорти бюджетних програм тощо)

Інформація, що зазначена в бюджетних запитах, паспортах бюджетної програми, звітах про виконання паспортів бюджетної програми є інформативною та актуальною. Разом з тим, до показників якості паспортів бюджетної програми слід додати показник відсотку працевлаштованих студентів, який би характеризував попит ринку праці у випускниках закладів вищої освіти. і, в кінцевому рахунку, свідчив би про якість підготовки фахівців та ефективність витрачання бюджетних коштів на вищу освіту.

ефективності системи управління бюджетними коштами

Ключовим чинником оптимізації бюджетування вищої освіти є досягнення рівноваги між державним управлінням та фінансовою автономією закладів вищої освіти. Її передумовою є прозорість механізму фінансування, яка має забезпечувати підзвітність бюджетних витрат, створювати рівні умови для

установ-бенефіціарів та стимулювати економічно раціональну інституційну поведінку.

Планування і використання бюджетних коштів за бюджетною програмою КПКВК 2201160 здійснюється відповідно до вимог бюджетного законодавства, Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228.

Під час розгляду отриманих від закладів вищої освіти кошторисів, планів асигнувань загального фонду бюджету, планів використання бюджетних коштів, помісячних планів використання бюджетних коштів, штатних розписів, інших документів, які застосовуються в бюджетному процесі, МОН здійснює перевірку:

дотримання вимог законодавства, а також вказівок щодо складання кошторисів на плановий бюджетний період;

дотримання режиму економії, включення до кошторисів бюджетних асигнувань, зумовлених характером діяльності установи;

дотримання доведених у лімітних довідках річних обсягів бюджетних асигнувань та їх помісячного розподілу;

підтвердження показників розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Міністерством освіти і науки проводяться заходи з підвищення ефективності управління бюджетними коштами:

- змінено підходи до розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту шляхом запровадження з 1 січня 2020 року формульного фінансування, основна ідея якого полягає в спрямуванні грошей в кращі університети.

- продовжується робота з оптимізації мережі закладів вищої освіти шляхом їх укрупнення і ліквідації не ефективних відокремлених структурних підрозділів.

Приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці є одним із пунктів Основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013.

III. Варіанти досягнення цілі огляду.

Ціль проведення огляду видатків - удосконалення механізму розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти з урахуванням потреб галузі національної економіки у висококваліфікованих і конкурентоспроможних кадрах.

Опис варіанта 1.

1.1. Назва варіанта

Запровадження формульного розподілу видатків на вищу освіту.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 затверджено Формулу розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти (далі – Формула), відповідно до якої, починаючи з 1 січня 2020 року, здійснюється розподіл видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки України.

Обсяг фінансування закладів вищої освіти, що отримують фінансування за рахунок видатків споживання загального фонду державного бюджету відповідно до цієї Формули, складається з таких компонентів:

фінансування стабільної діяльності (базове фінансування);

фінансування, що надається залежно від показників діяльності закладів вищої освіти;

фінансування із резерву.

Обсяг фінансування стабільної діяльності визначається як добуток видатків за минулий рік (за винятком видатків для забезпечення відповідно до законодавства соціальних витрат) та коефіцієнта стабільності, що встановлюється МОН.

Обсяг фінансування, що надається залежно від показників діяльності, залежить від комплексного показника, що розраховується як добуток показників масштабу діяльності, регіональної підтримки, наукової діяльності, міжнародного визнання, розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються за державним замовленням.

Показники, за якими МОН розраховує обсяги фінансування, дають університетам чітке розуміння, за якою траєкторією їм потрібно рухатись, щоб покращувати свої позиції.

Фактична кількість студентів за бюджетною формою навчання (контингент) – лише один із семи показників, які впливають на формування бюджету навчального закладу.

Показник масштабу стимулює заклади вищої освіти об'єднуватись та ефективно використовувати ресурси. Адже університети, у яких навчається менше 1000 студентів, будуть отримувати менше, а ті, де три, п'ять і десять тисяч студентів – навпаки отримуватимуть більше. В умовах стратегічного розвитку вищої освіти постає питання щодо створення потужних університетів з метою задоволення потреб регіонального ринку праці у відповідних фахівцях, покращення конкурентних можливостей здобуття якісної вищої освіти та ефективного витрачання фінансових ресурсів.

Застосовуючи регіональний коефіцієнт, держава підтримує регіональні університети.

Наявність українських університетів у міжнародних рейтингах – це стимул працювати над міжнародним визнанням та репутацією, підвищення шансів залучати іноземних студентів. Міністерство враховує позиції в QS World University Rankings, The Times Higher Education World University Rankings та Academic Ranking of World Universities. У 2021 році п'ять ЗВО, які входять до рейтингів, отримали додаткове фінансування за цим показником.

Кількість грошей на дослідження, які університет залучає від бізнесу та з міжнародних грантів, свідчить, що закладу довіряють донори та/або бізнес. Держава, використовуючи цей показник, стимулює університети розвивати науку та диверсифікувати джерела надходження грошей.

Працевлаштування випускників – це показник, який МОН почне застосовувати при розрахунку фінансування у 2022 році.

Інформацію щодо розподілу видатків за бюджетною програмою 2201160 «Підготовка кадрів ЗВО та забезпечення діяльності їх баз практик» за 2020 та 2021 роки у розділі «Вища освіта та освіта дорослих» розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України у форматі Excel та доступна для завантаження. У розміщених файлах наявна інформація щодо зміни обсягу фінансування для кожного закладу вищої освіти у порівнянні з попереднім роком.

1.2. Завдання, спрямовані на реалізацію варіанта

Розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проекту постанови Кабінету Міністрів України про затвердження формули розподілу між закладами вищої освіти видатків державного бюджету на вищу освіту, визначено кроком 371 Плану пріоритетних дій Уряду на 2019 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1106-р.

1.3. Прогноз очікуваного впливу реалізації варіанта на сферу

Об'єкти впливу	Очікуваний вплив
Отримувачі/користувачі публічних послуг	Отримання якісних освітніх послуг
Надавачі публічних послуг	Стимулювання закладів вищої освіти до кращих результатів та ефективного витрачання бюджетних коштів, передбачених на підготовку кадрів
Гендерна рівність	Не впливає
Інфраструктура надання послуг	Не впливає
Екологія	Не впливає
Інше	

1.4. Фінансово-економічне обґрунтування варіанта

Формульний розподіл не потребує виділення додаткових коштів з державного бюджету. Фінансування закладів вищої освіти здійснюється в межах бюджетних призначень, передбачених у Державному бюджеті України на відповідний рік за бюджетною програмою 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики».

1.5. Ризики реалізації варіанта та шляхи запобігання/мінімізації ризику

Другий рік застосування Формульного розподілу вказав на його слабкі сторони. Формування базового фінансування на рівні 85% минулорічного обсягу не достатньо, щоб забезпечити потребу навчального закладу у видатках, необхідних для забезпечення провадження освітньої діяльності на належному рівні. В окремих закладах вищої освіти (педагогічні, фізкультурно-спортивні) відбулося суттєве зменшення видатків, необхідних закладам вищої освіти для виплати заробітної плати науково-педагогічним, педагогічним та іншим працівникам, оплати за комунальні послуги і це в умовах щорічного зростання мінімальної заробітної плати і тарифів на комунальні послуги та енергоносії.

Враховуючи те, що в структурі видатків на підготовку кадрів за державним замовленням найбільшу питому вагу (понад 85%) складають видатки на оплату праці з нарахуванням на неї, збільшення обсягів фінансування для одних закладів вищої освіти відбувається за рахунок зменшення обсягів фінансування на оплату праці та оплату комунальних послуг і енергоносіїв для інших закладів.

Ризиком Формульного розподілу, у разі його подальшого застосування в незмінному вигляді, буде неспроможність педагогічних та фізкультурно-спортивних закладів вищої освіти забезпечити в повному обсязі першочергові обов'язкові виплати, передбачені законодавством про працю, без скорочення видатків на оплату праці і звільнення штатних працівників, а також своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за надані комунальні послуги та енергоносії, що спричинить виникнення кредиторської заборгованості. З метою мінімізації ризику у 2021 році були внесені зміни до постанови КМУ від 24.12.2019 № 1146, якими передбачено збільшення у 2021 році на 10% базового рівня фінансування (видатки стабільності) для закладів вищої освіти, в яких контингент осіб, які навчаються на умовах державного замовлення за спеціальностями галузі знань “01 Освіта/Педагогіка”, спеціальностями “023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація”, “024 Хореографія”, “025 Музичне мистецтво”, “026 Сценічне мистецтво”, “031 Релігієзнавство”, “032 Історія та археологія”, “033 Філософія”, “034 Культурологія”, “052 Політологія”, “053 Психологія”, “054 Соціологія”, “102 Хімія”, “104 Фізика та астрономія”, “111 Математика”, становить 70 відсотків або більше загального контингенту

осіб, які навчаються на умовах державного замовлення. Крім того, запроваджено корегування базового рівня фінансування в залежності від зміни контингенту здобувачів вищої освіти за державним замовленням та з урахуванням підвищення тарифних ставок і посадових окладів працівників.

Крім базового фінансування потребують перегляду (удосконалення, розширення) показники освітньої, наукової і міжнародної діяльності закладу вищої освіти, які впливають на обсяг фінансування.

Для мінімізації ризику заклади вищої освіти повинні розглянути питання оптимізації структури навчального закладу, переглянути штатний розпис з метою приведення у відповідність дохідної і витратної частини кошторису, водночас, вивчити питання розширення можливостей залучення коштів з інших джерел, не заборонених законодавством.

1.6. Заходи, відповідальні виконавці та строки їх реалізації

Назва заходу	Відповідальний виконавець	Строк реалізації	Індикатор виконання
Удосконалення Формули розподілу видатків на вищу освіту, затвердженої постановою КМУ від 24.12.2019 № 1146	МОН	2021-2022	внесення змін до постанови КМУ від 24.12.2019 № 1146

2. Опис варіанта 2

2.1. Назва варіанта

Здійснення формульного розподілу видатків на вищу освіту із застосуванням показника працевлаштування

2.2. Завдання, спрямовані на реалізацію варіанта

Ціллю проведення огляду витрат державного бюджету є *удосконалення механізму розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти з урахуванням галузі національної економіки у висококваліфікованих і конкурентоспроможних кадрах.*

Формулою передбачено застосування показника працевлаштування випускників, який буде стимулювати університети підвищувати якість освіти, враховувати потреби ринку праці та сприяти працевлаштуванню своїх студентів. Цей показник буде застосовуватись у 2022 році, після запровадження в установленому порядку проведення моніторингу зайнятості випускників. У 2021 році коефіцієнт працевлаштування визначено рівним 1.

На виконання абзацу четвертого пункту 7 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» здійснено опрацювання питання створення єдиної електронної системи моніторингу працевлаштування випускників.

З метою отримання інформації про працевлаштування випускників закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти Міністерством освіти і науки України спільно з Пенсійним фондом України розроблено необхідний нормативно-правовий акт – Порядок обміну інформацією між Пенсійним фондом України та міністерством освіти і науки України, реалізація якого дозволить отримувати інформацію з реєстру застрахованих осіб Державного реєстру, та проведено підготовчі роботи щодо технічної реалізації обміну інформацією. Інформацію пропонується передавати на центральному рівні в електронному вигляді інформаційно-телекомунікаційними засобами із застосуванням засобів технічного та криптографічного захисту інформації.

Порядок обміну інформацією між Пенсійним фондом України та Міністерством освіти України затверджено наказом МОН від 04.03.2021 року № 287 та постановою правління Пенсійного фонду України 04.03.2021 року № 9-1 і зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.05.2021 року за № 596/36218.

Також укладено Договір про інформаційну взаємодію від 18.08.2021 року № 02-01/113 між Міністерством освіти і науки України, Пенсійним фондом України та Міністерством цифрової інформації України, яким визначено відомості про структуру та формат електронних повідомлень, якими обмінюються Пенсійний фонд України та Міністерство освіти і науки України, загальні вимоги до обміну, формату, структури інформації, інформаційні потоки тощо.

Також для автоматизації зазначених процесів отримання та аналізу інформації про працевлаштування випускників Міністерством освіти і науки здійснено доопрацювання програмного забезпечення Єдиної державної електронної бази з питань освіти.

На сьогодні державним підприємством «Інфоресурс» та Пенсійним фондом України здійснюються заходи щодо первинного обміну даними за 2015-2020 роки.

Повноцінний запуск системи моніторингу працевлаштування можливий лише після отримання від Пенсійного фонду інформації з реєстру застрахованих осіб та проведення її аналізу. Наразі отримано від Пенсійного фонду понад 3 млн. записів про працевлаштування випускників закладів вищої освіти. Ведеться їх обробка для застосування у розподілі коштів за Формулою у 2022 році.

Моніторинг зайнятості випускників враховує рівень зайнятості випускників, які здобули свій останній ступінь вищої освіти три роки тому, а також розділ класифікатора професій, до якого належить посада, яку займає випускник за даними моніторингу зайнятості випускників.

Міністерством освіти і науки готуються зміни до постанови КМУ від 24.12.2019 № 1146, якими передбачено, що показник працевлаштування випускників і-го закладу вищої освіти визначається з 2022 року на підставі моніторингу зайнятості випускників за результатами місця у рейтинговому списку даних про працевлаштування випускників закладів вищої освіти державної форми власності (далі – рейтинговий список), що складається відповідно до методичних рекомендацій, які затверджуються МОН, і приймається рівним:

1 – якщо результат закладу не потрапляє до 75 відсотків найкращих результатів;

1,05 – якщо результат закладу не потрапляє до 60 відсотків найкращих результатів, але належить до 75 відсотків найкращих результатів;

1,1 - якщо результат закладу не потрапляє до 45 відсотків найкращих результатів, але належить до 60 відсотків найкращих результатів;

1,15 - якщо результат закладу не потрапляє до 30 відсотків найкращих результатів, але належить до 45 відсотків найкращих результатів;

1,2 - якщо результат закладу не потрапляє до 15 відсотків найкращих результатів, але належить до 30 відсотків найкращих результатів;

1,25 - якщо результат закладу належить до 15 відсотків найкращих результатів.

2.3. Прогноз очікуваного впливу реалізації варіанта на сферу

Об'єкти впливу	Очікуваний вплив
Отримувачі/користувачі публічних послуг	Отримання якісних освітніх послуг
Надавачі публічних послуг	Стимулювання закладів вищої освіти до кращих результатів та ефективного витрачання бюджетних коштів, передбачених на підготовку кадрів, зацікавленість закладів вищої освіти в підготовці конкурентоспроможних фахівців на ринку праці
Гендерна рівність	Не впливає
Інфраструктура надання послуг	Не впливає
Екологія	Не впливає
Інше	Не визначено

2.3. Фінансово-економічне обґрунтування варіанта

Здійснення розподілу видатків на вищу освіту з урахуванням показника працевлаштування не потребує додаткових коштів із державного бюджету і здійснюється в межах бюджетних призначень, передбачених Міністерству освіти і науки України у Державному бюджеті України за бюджетною

програмою 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики»

2.4. Ризики реалізації варіанта та шляхи запобігання/мінімізації ризику

Ризиком реалізації запропонованого варіанта може бути несвоєчасний запуск системи моніторингу працевлаштування, оскільки отримання від Пенсійного фонду інформації з реєстру застрахованих осіб відбувається із затримкою. Це, в свою чергу, створить ситуацію коли не можливо буде своєчасно здійснити розподіл видатків із застосуванням показника працевлаштування.

Заходи, відповідальні виконавці та строки їх реалізації

Назва заходу	Відповідальний виконавець	Строк реалізації	Індикатор виконання
Схвалити Методичні рекомендації з розрахунку показника працевлаштування для розподілу фінансування за формульним підходом	МОН	2022	Наказ МОН

IV. Порівняння варіантів

Критерії порівняння	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3
Вплив на витрати та надходження бюджету	відсутній	відсутній	
Сильні сторони	Сприятиме ефективному, прозорому розподілу наявних бюджетних коштів, оскільки передбачає врахування як вхідних, так і вихідних індикаторів діяльності закладів вищої освіти, а відтак буде стимулюючим фактором для закладів вищої освіти до покращення результатів своєї діяльності.	Сприятиме ефективному, прозорому розподілу наявних бюджетних коштів, оскільки передбачає врахування як вхідних, так і вихідних індикаторів діяльності закладів вищої освіти, а відтак буде стимулюючим фактором для закладів вищої освіти до покращення результатів своєї діяльності. Крім того, зросте зацікавленість надавачів послуг у підготовці	

		конкурентоспроможних фахівців на ринку праці	
Слабкі сторони	<p>Низький рівень базового фінансування, недосконалі показники освітньої, наукової, міжнародної діяльності створюють не рівні умови для надавачів освітніх послуг.</p> <p>Через відсутність показника працевлаштування неможливо оцінити зацікавленість роботодавців у випускниках ЗВО, що може говорити про рівень підготовки фахівців.</p>	Потребує перегляду рівень базового фінансування, недосконалі показники освітньої, наукової, міжнародної діяльності створюють не рівні умови для надавачів освітніх послуг.	
Ризики	<p>Виникнення кредиторської заборгованості</p> <p>Звільнення або переведення на неповний робочий день працівників</p>	<p>Виникнення кредиторської заборгованості</p> <p>Звільнення або переведення на неповний робочий день працівників</p> <p>Несвоєчасний запуск системи моніторингу працевлаштування</p>	
Інші			

Проте, слід зазначити, що комплексна модернізація системи фінансування освітніх послуг закладів вищої освіти потребує достатнього матеріального забезпечення, оскільки розподіл дефіцитних обсягів робить неможливим стимулювання економічно раціональної інституційної поведінки закладів вищої освіти.

На сьогодні державні заклади вищої освіти є балансоутримувачами великої кількості будівель і споруд, які належать державі. До утримання цих споруд є безліч вимог – будівельні норми, санітарні норми і правила, пожежні норми, норми персоналу на обслуговування, трудове законодавство тощо. Виконання всіх цих вимог потребує чималої фіксованої суми. На сьогодні обслуговування державного майна як невід’ємної складової функціонування закладів вищої освіти забезпечується в основному за рахунок коштів власних надходжень.

Пропозиції робочої групи щодо оптимального варіанта для досягнення цілі огляду

Запровадження формульного розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту слід оцінити позитивно. Цей підхід, спрямований на створення конкурентоспроможного середовища серед закладів вищої освіти, які надають освітні послуги, та сприятиме більш ефективному витрачання бюджетних коштів. Оптимальним варіантом формульного розподілу членами робочої групи визнано варіант 2.

Водночас, вплив формульних підходів на підвищення ефективності бюджетних видатків має бути посилений шляхом проведення супроводжуючих реформ: оптимізації мережі закладів вищої освіти, вдосконалення переліку, збору та обробки показників якості вищої освіти, удосконалення прогнозу ринку праці.

V. Окремі позиції членів робочої групи

Голова робочої групи

Андрій ВІТРЕНКО

Члени робочої групи:

Світлана ДАНИЛЕНКО

Олег ШАРОВ

Андрій БОНДАРЕНКО

Марина ПЕРЕПЕЛИЦЯ

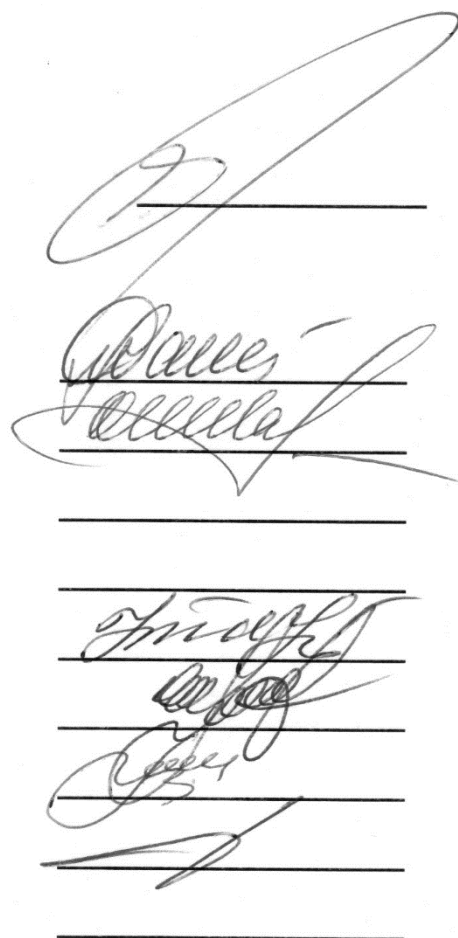
Надія ПІДЛІСНА

Володимир КАШПЕРСЬКИЙ

Олена ВОРОНЮК

Денис ЧЕРНИШОВ

Марія РЕПКО



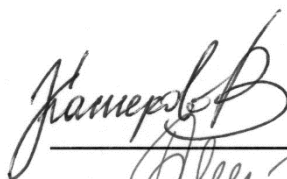
Handwritten signatures of the group members on a lined document. The signatures are written in black ink and correspond to the names listed on the left. There are seven distinct signatures, each on a horizontal line. The first signature is the largest and most prominent, followed by several smaller ones. The last signature is partially cut off at the bottom of the page.


Юлія КАСПЕРОВИЧ


Марина БРОНИЦЬКА


Тетяна КОСТЮК

Наталія ЛЕЩЕНКО









З ОРДЕНОМ
ІУМКАЮ
МІАФІАУ

_____ 2021 р.